

Mezinárodní právo a mezinárodní soudy

Ochrana životního prostředí v MP

Jan Lhotský

22.11.2022
KMVES

Osnova

- Univerzální úroveň
  - Východiska
  - Lidskoprávní instrumenty
  - Další zdroje
  - OSN
- Regionální úroveň
  - Evropa
  - Amerika a Afrika
- Česká republika
- Příklady z praxe
  - Univerzální úroveň
  - Vnitrostátní rozsudky
  - ČR
  - Evropský soud pro lidská práva

Univerzální úroveň: východiska

- ***Soft law***

- Stockholmská deklarace (1972) : 26 zásad
- Deklarace z Ria (1992): 27 zásad

- **Principy**

- Princip prevence (předcházení závažným škodám na ŽP)
- Posouzení vlivů na ŽP
- Princip předběžné opatrnosti
- Princip „znečišťovatel platí“

Univerzální úroveň: lidskoprávní instrumenty

– Globální LP-úmluvy OSN

- Upravují některé aspekty související s ŽP
  - *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*
  - *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech*
  - *Úmluva o právech dítěte*

– Římský statut Mezinárodního trestního soudu

- Válečný zločin (čl. 8/2/b/iv)

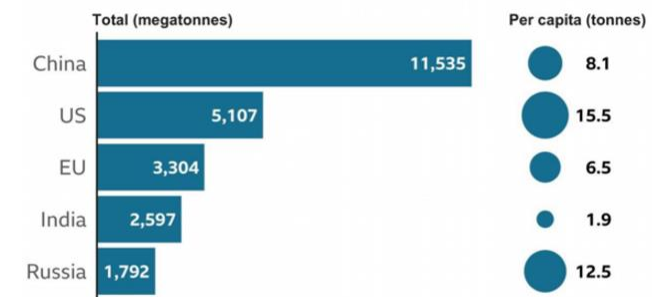
„úmyslné zahájení útoku s vědomím, že v souvislosti s takovým útokem dojde [...] k rozsáhlým a závažným škodám na přírodním prostředí, které budou zjevně nadměrné v poměru k očekávané konkrétní a přímé vojenské výhodě“
- Diskuze týkající se tzv. ekocidy (více [zde](#), s. 17)

Univerzální úroveň: další zdroje

- Řada mezinárodních smluv týkajících se ŽP
  - Vídeňská úmluva o ochraně **ozonové vrstvy** (1985)
+ Montrealský protokol (1987)
  - Aarhuská úmluva (1998)
  - Rámcová úmluva o změně **klimatu** (1992)
+ Kjótský protokol (1997)
+ **Pařížská dohoda (2016)**
    - Role IPCC
    - Nyní COP27

Countries which emit the most carbon dioxide
Total and per capita emissions of CO2 per year

2019 data, EU includes UK
One megatonne = 1,000,000 tonnes

Source: EC, Emissions Database for Global Atmospheric Research

BBC

Univerzální úroveň: OSN

– Mezinárodní soudní dvůr

- Poradní posudek ve věci **Legalita hrozby nebo použití jaderných zbraní** (1996)

„...životní prostředí není abstraktním pojmem, nýbrž představuje životní prostor, kvalitu života a zdraví člověka, počítaje v to budoucí generace.“

- Rozsudek ve věci **Gabčíkovo-Nagymaros** (1997)

„Soudní dvůr připomíná [...] velký význam, který přikládá úctě k životnímu prostředí, a to nejen pro státy, ale i pro celé lidstvo.“

Univerzální úroveň: OSN

– Rada pro lidská práva

– Zvláštní procedury (LP experti, [zde](#))

1995: zvláštní zpravodaj pro toxické látky a lidská práva

2012: zvláštní zpravodaj pro lidská práva a ŽP

2021: zvláštní zpravodaj pro změnu klimatu

– Právo na zdravé životní prostředí

2021: právo na zdravé ŽP prohlášeno za lidské právo ([zde](#))

– Valné shromáždění

– 2022 rovněž prohlásilo právo na zdravé ŽP lidským právem ([zde](#))

Regionální úroveň: Evropa

– Evropská úmluva o lidských právech

- Žádná zmínka o právu na zdravé ŽP
- Diskuze o případném protokolu
- ŽP však souvisí s jinými právy
  - Právo na život*
  - Právo na spravedlivý proces*
  - Právo na respektování soukromého a rodinného života atd.*
- Zdroje informací
  - [Factsheet on environment](#)
  - [Guide on environment](#)
  - Online vzdělávací [kurz o ŽP a lidských právech](#)

– Listina základních práv EU

- Čl. 37: *Vysoká úroveň ochrany životního prostředí a zvyšování jeho kvality musí být začleněny do politik Unie a zajištěny v souladu se zásadou udržitelného rozvoje.*

Regionální úroveň: Amerika a Afrika

- **Americká úmluva o lidských právech (1969)**
  - Čl. 26 zavazuje smluvní státy přijmout opatření k postupnému rozvoji v oblasti hospodářských, sociálních a kulturních práv
  - Právo na zdravé ŽP obsaženo až v pozdějším Protokolu ze San Salvadoru, toto právo však nemůže být předmětem individuální stížnosti a používáno tak Meziamerickým soudem pro lidská práva
  - V roce 2018 však soud interpretačně rozšířil rozsah čl. 26 i na právo na zdravé ŽP
- **Africká charta práv člověka a národů (1981)**
  - Čl. 24: *Všechny národy mají právo na všeobecně uspokojivé prostředí příznivé pro jejich rozvoj.*

Česká republika

– Ústava

- Preambule: ...odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství...
- Čl. 7: Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství

– Listina základních práv a svobod

- Článek 11
  - (3) Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.
- Článek 31
  - Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.
- Článek 35
  - (1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.
  - (2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.
  - (3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Klimatické žaloby

Příklady z praxe: univerzální úroveň

Mapa Torresova průlivu

- ***Teitiota v. New Zealand* (2020)**
  - Výbor pro lidská práva
  - Otázka klimatických uprchlíků
  - Nebylo shledáno porušení, Výbor však vysvětlil, že v budoucnu může být
- ***Sacchi and others v. Argentina, Brazil, France, Germany and Turkey* (2021)**
  - Výbor pro práva dítěte
  - Otázka odpovědnosti států za produkci emisí
  - Odmítnuto, nebyly vyčerpány opravné prostředky, avšak Výbor uznal extrateritoriální odpovědnost států za škodlivé následky emisí skleníkových plynů
- ***Daniel Billy and others v. Australia* (2022)**
  - Výbor pro lidská práva
  - Otázka porušení práv domorodého obyvatelstva na nízko položeném souostroví v Torresově průlivu
  - Výbor neuznal porušení práva na život (čl. 6), konstatoval však **porušení** práva na soukromý a rodinný život (čl. 17) a kulturních práv menšin (čl. 27)

Příklady z praxe: vnitrostátní rozsudky

- ***Urgenda Foundation v. Netherlands*** (2019)
  - Považován za první úspěšný soudní případ týkající se klimatické spravedlnosti
  - Soud nařídil vládě **rychlejší snižování emisí** (25% redukce oproti roku 1990)
  - Argumentace pozitivními závazky státu ve vztahu k právu na život (čl. 2) a právu na soukromý a rodinný život (čl. 8)
- ***Neubauer and others v. Germany*** (2021)
  - Spolkový ústavní soud rozhodl, že Německo musí zpřísnit redukční cíle stanovené do roku 2030
  - Argument **mezigenerační spravedlnosti**: za účelem dosažení uhlíkové neutrality v roce 2050 nelze snižovat do roku 2030 pomalu, přičemž poté by bylo nutné rychleji
  - Na základě rozhodnutí zvýšila vláda cíl pro rok 2030 z 55 % na 65 %
- **A další...**

Příklady z praxe: ČR

– Klimatická žaloba

- Městský soud v Praze (6/2022) rozhodl, že nestanovení konkrétních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o 55 % do roku 2030 ve srovnání s úrovní roku 1990 je **nezákonné** a žalovaná ministerstva musí tuto **nečinnost odstranit** (rozsudek [zde](#))
- Podána kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu

Klimatická žaloba ČR

– Argumentace soudu

- Pařížská dohoda je součástí tuzemského právního řádu podle čl. 10 Ústavy
- Inspirace z rozhodnutí Urgenda, odkazy na zprávy IPCC
- Pařížská dohoda zakládá státům povinnost implementovat národně stanovené příspěvky k naplnění cílů dohody (čl. 4 odst. 2 věta druhá)
- Členské státy EU mají jednotný cíl snížení emisí o 55 % do roku 2030
- Ministerstva ČR dosud nepřipravila konkrétní plán opatření, proto jsou nečinná

Shrnutí výsledků soudního přezkumu

328. V soudním řízení o klimatické žalobě bylo prokázáno, že žalovaná ministerstva nezákonně zasahují do práva žalobců na příznivé životní prostředí dle čl. 35 odst. 1 **Listiny**, protože v rozporu s čl. 4 odst. 2 větou druhou **Pařížské dohody** nemají konkrétní plán mitigačních opatření potřebných k dosažení 55 % snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 v porovnání s hodnotami v roce 1990.

Příklady z praxe: co lze namítat?

- Dopady změn klimatu
  - vlny veder
  - lesní požáry
  - znečištění ovzduší
  - zvyšování hladiny moří, extrémní srážky a záplavy
  - dopady na duševní zdraví
- Dopady na zranitelné skupiny
  - děti
  - starší osoby

Příklady z praxe: Evropský soud pro lidská práva

- *Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Other States*
- *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland*
- *Carême v. France*
- *Greenpeace Nordic and Others v. Norway*

- Namítaná porušení práv
  - Právo na život (čl. 2), soukromý a rodinný život (čl. 8), zákaz diskriminace (čl. 14)
  - Příp. spravedlivý proces (čl. 6), účinné opravné prostředky (čl. 13)

Souhrn

- Právní normy k ochraně ŽP lze nalézt v univerzálních, regionálních i vnitrostátních instrumentech
- Poškození ŽP a klimatické změny mohou mít nepříznivý vliv na lidská práva
  - Možnost využití mezinárodních lidskoprávních instrumentů
- Důležitost Pařížské dohody (právně závazná)
- Řada vnitrostátních rozhodnutí
  - Např. Urgenda, klimatická žaloba ČR
- ESLP: o klimatických žalobách bude rozhodovat Velký senát

MUNI
FSS

Děkuji za pozornost!

Jan Lhotský